

DARWINS TESTAMENTE
AARHUS TEATER // Studio
Premiere 04.09.09



04/05

Darwin

Charles Robert Darwin (1809-1882) blev født i Shropshire i England af velhavende forældre. Som 16-årig lod han sig indskrive ved det medicinske fakultet i Edinburgh. Efter at have oplevet både dissektionen af lig og patienter, der blev opereret uden bedøvelse, måtte den unge Darwin erkende, at lægefaget ikke var for ham. Han skiftede derfor faget ud med teologiske studier i Cambridge. Her dyrkede han dog stadig, sammen med andre studerende og lektorer, sin interesse for det naturhistoriske.

og naturhistorien

Det var hans lidenskab for det naturhistoriske felt, der førte til, at han efter sine afsluttede studier fik tilbud om at komme med på en femårig jordomsejling med briggen HSM Beagle. Han blev inviteret med på færdens som naturhistoriker, men det egentlige formål var at sikre kaptajnen Fitzroy en rejsefælle.

Jordomsejlingen blev et vendepunkt for den unge Darwin, der var vokset op i et England, præget af et strengt religiøst livssyn. Det blev betragtet som et faktum, at verden ikke alene var blevet skabt af Gud, men at Gud også havde skabt både menneske og dyr som fuldkomne fra begyndelsen, og at de enkelte arter dermed var uforanderlige.

Darwin hjembragte en stor mængde fossiler, skeletter, fisk og hele dyr fra sin rejse. Han gik i gang med et kolossalt udredningsarbejde, der gav ham materialet til de teorier, han senere skulle udgive.

ALFRED RUSSEL WALLACE

Charles Darwin havde allerede i 1840'erne fuldstændt sin teori om evolutionen. Der gik dog femten år, inden han offentliggjorde den, en periode kendt som 'Darwins Delay' – Darwins forsinkelse. Man har spekuleret over årsagerne til, at han ikke offentliggjorde teorien med det samme – måske ønskede han ikke at såre sin religiøse hustrus følelser, måske følte den overmåde grundige forsker simpelthen ikke, at den kontroversielle teori var komplet fyldestgørende.

I 1855 offentliggjorde den noget yngre videnskabsmand Alfred Russel Wallace (1823-1913) en artikel, hvori han drog en række af de samme konklusioner, som Darwin var nået frem til, men endnu ikke havde publiceret. Artiklen vakte dog ingen videre opsigt. I 1858 sendte Wallace en af sine artikler til Darwin i håb om, at Darwin ville vise den til en kollega. Darwin blev chokeret over, at Wallace ved nærmest et øjebliks tilfældighed var nået frem til de samme konklusioner, som han havde brugt så mange år på at perfektionere.



Den gamle dame var af den opfattelse, at den naturlige selektion var så skræmmende en tanke, at staten ikke burde spejle sig heri”

Wallace i Darwins testament

Darwin stod i et moralsk dilemma. Hvordan skulle han offentliggøre sit livsværk uden at komme til at fremstå som en opportunistisk, simpel tyv? Kort efter blev Darwins søn alvorligt syg, og Darwin trak sig for en stund tilbage fra videnskabens verden. Under hans fravær besluttede hans venner at læse både Wallaces og Darwins artikler op ved et årsmøde i den videnskabelige sammenslutning, The Linnean Society. De gjorde det meget klart, at det var Darwin, der havde formuleret teorien først. Ingen ved mødet syntes at finde den senere så kontroversielle teori synderligt opsigtsvækkende, og Wallace var kun taknemmelig for overhovedet at blive sammenlignet med den betydeligt mere fremtrædende forsker. Darwin og Wallace udvekslede livet igennem synspunkter og teorier, og de forsvarede og omtalte hinanden i deres udgivelser.

EVOLUTIONSTEORIEN

Ifølge det biologiske artsbegreb er arten en dyre- eller plantegruppe, hvor individerne kan parre sig indbyrdes og få afkom, der ikke er sterilt. Darwin nåede gennem sin forskning frem til en række vigtige erkendelser, der underminerede forestillingen om arternes stabilitet. For det første indså han, at små ændringer i naturen over lange tidsperioder kan medføre enorme forandringer. For det andet opdagede han, at uddøde dyrearter ofte er beslægtede med nulevende arter, hvilket kunne tyde på, at arterne ikke var uforanderlige. Desuden kunne Darwin påvise, at der inden for hver enkel art ofte findes en næsten uendelig variation. Alt dette underbyggede den konklusion, Darwin nåede frem til i sin evolutionsteori: At det dyreliv vi kender i dag, har udviklet sig gennem millioner af år og er i konstant forandring.

SELEKTIONSTEORIEN

Darwins sidste banebrydende opdagelse var, at egenskaber nedarves fra forældre til børn, hvilket gør sig gældende både inden for flora og fauna. Ud fra denne erkendelse nåede Darwin frem til teorien om naturlig selektion, en teori der var forbløffende i sin enkelhed. I naturen foregår en kamp om plads og ressourcer, hvor den bedst egnede overlever. Dette sker helt af sig selv uden nogen forudbestemt plan, og uden at det er muligt at forudsige resultatet.

Selve begrebet 'survival of the fittest' er et ofte misfortolket begreb, der knytter sig til selektionsteorien. Begrebet skal ikke oversættes med den stærkestes overlevelse, eller den stærkestes ret, men med den bedst egnedes overlevelse. Det er eksempelvis ikke nødvendigvis den stærkeste eller den sundeste giraf, der overlever, men den, der er født med en hals, der er en smule længere end gennemsnittet, og som derfor vil kunne nå blade, der er uden for rækkevidde for andre giraffer. Derfor har den langhalsede giraf sikret sig selv og sit afkom (der sandsynligvis vil arve langhalsetheden) en fordel i fødevarekapløbet.

I 1859 udkom *Arternes oprindelse* (fuld titel: *Om Arternes Oprindelse ved naturlig selektion eller ved de heldigst stillede formers sejr i kampen for tilværelsen*) i en stærkt forkortet udgave på 500 sider. Bogen var en stor succes fra starten og sikrede Darwin berømmelse, nye venskaber og talrige fjender. Kontroversen blev ikke mindre, da han i 1871 udgav *The Descent of Man*, hvori han skrev, at menneskerne og aberne stammede fra en fælles forfader. Det, der vakte modstand i religiøse kredse, var særligt

“ Charles Darwin!! Benægter De evolutionen og den naturlige selektion? Ja eller nej?”

Dronning Victoria i Darwins testamente

to forhold: For det første, at mennesket blot var en del af naturen – én blandt mange arter. For det andet, at den naturlige selektion gennem en simpel mekanisme overflødiggjorde Gud som den skabende kraft.

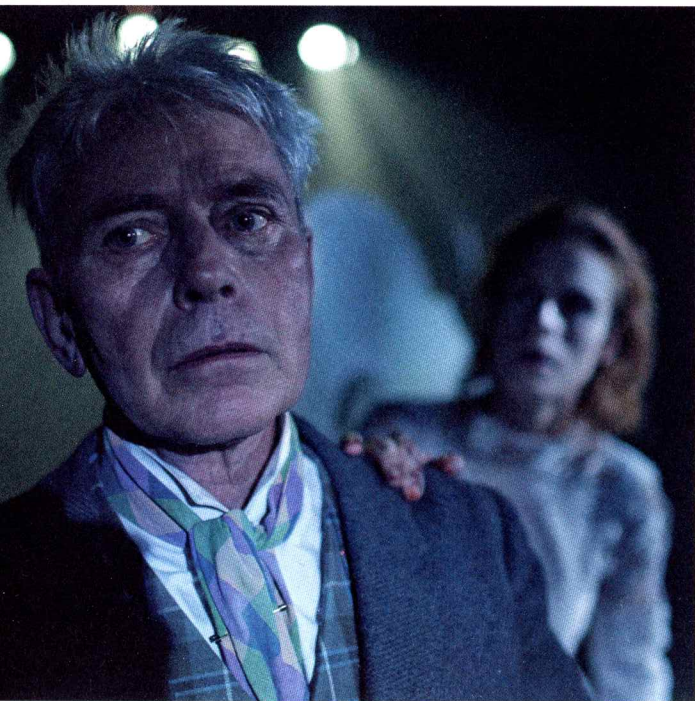
Gennem årene er der ofte blevet sat spørgsmålstegn ved evolutionsteorien af forskellige religiøse bevægelser. I USA afviser en tredjedel af befolkningen fuldstændigt Darwins evolutionsteori, og kun 14 % erklærer sig fuldstændigt enige i, at evolutionen eksisterer. Ikke desto mindre er det aldrig lykkedes at modbevise Darwins teorier, der er blevet yderligere underbygget af eftertidens forskning.

Dronning Victoria er den længst regerende monark i Storbritanniens historie. Hendes regeringsperiode varede i over 63 år, en tid kendt som den victorianske æra. Dronning Victoria, besteg tronen i en alder af blot atten år, og hun var en populær monark, selvom hendes politiske indflydelse reelt var meget lille. Hun regerede over et velhavende England, der gjorde store fremskridt inden for videnskaben. For mange blev Victoria et moralsk forbillede, da ægtemanden, prins Albert, døde i 1861, og hun ikklædte sig sørgedragten, som forblev hendes faste påklædning frem til hendes egen død 40 år senere. Victoria fik ni børn og hele 42 børnebørn. Hendes ældste søn, Albert Edward, overtog tronen efter hende.

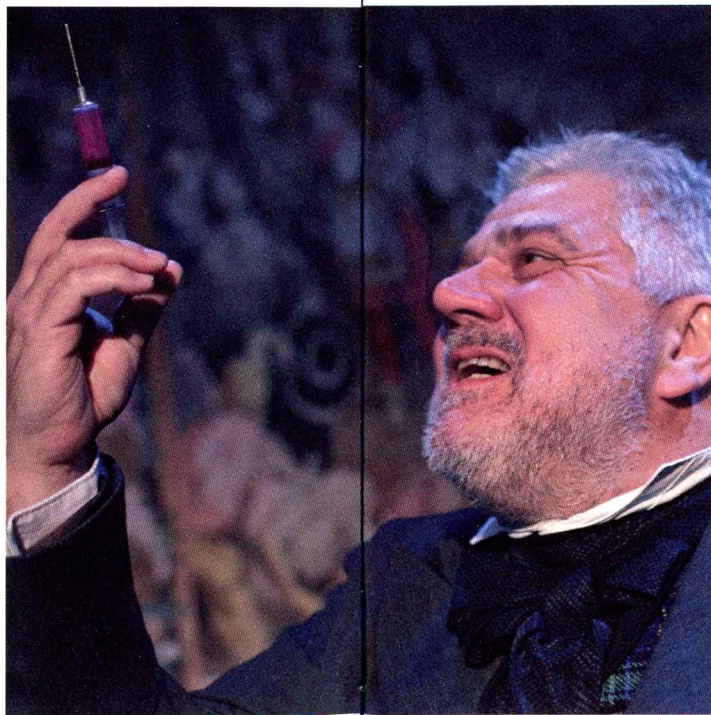
Karen-Lis Ahrenkiel



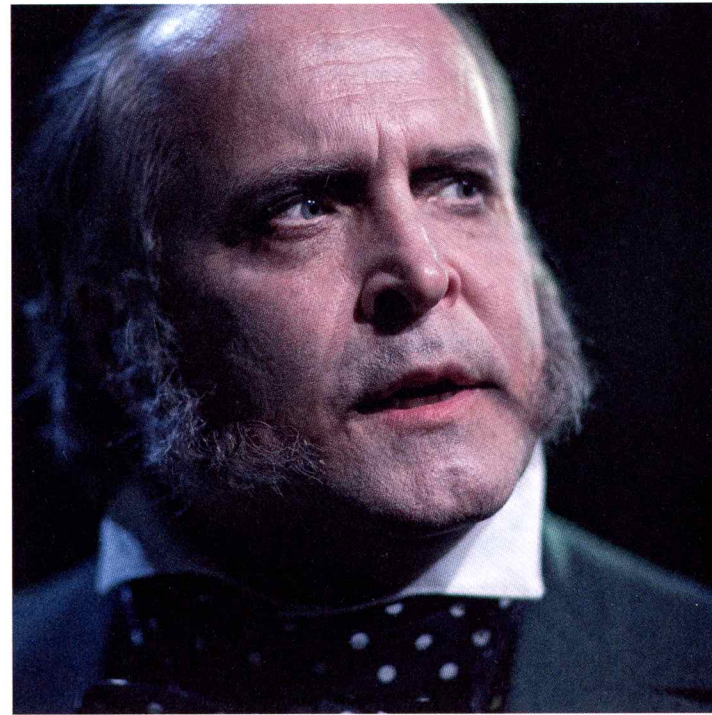
Lars Høy



Kim Veisgaard



Jens Zacho Böye



Det er svenskerens skyld

Interview med dramatiker Jørum Røhde
af Louise Rahr Knudsen

Du har fortalt, at du altid har været meget fascineret af Charles Darwin og derfor har skrevet et stykke om ham og hans teorier. Hvori består denne fascination?

I 1990'erne tog jeg ofte rundt i Europa for at samle inspiration. Et af mine yndlingssteder var Naturhistorisches Museum i Wien, hvor jeg kunne tilbringe dagevis med at vandre rundt i de smalle montregange og beskue denne enorme samling af særlige væsener - hhv. udstoppede og i formaldehyd. Når jeg siger særlige væsener,

tænker jeg her på det væld af halv- og kvartarter, naturen er fuld af: mærkelige pattedyr med vinger, oprindelige havvæsener med ben og så videre. Det er som om, man i visse tilfælde stødte på en skakt ned gennem skabningens historie, hvor man med ét kunne se langt, langt tilbage til et fjernt og urovækkende sted, hvor den menneskelige bevidsthed slet ikke eksisterede - eller hvis den eksisterede, så var den anderledes end nu.

Den skikkelse i naturvidenskaben, der om nogen søgte efter dette bagudrettede blik tilbage i tiden, var Darwin. Jeg har en fornemmelse af, at disse europæiske rejser fra by til by, fra et naturvidenskabeligt museum til det næste, pegede frem imod, at jeg på et tidspunkt måtte skrive om ham.

Du har flettet historien om Darwin og evolutionsteorien sammen med en vaskeægte krimigåde med masser af mord, forviklinger og gys. Hvorfor denne kombination af tung videnskab og populærfiktion?

I begyndelsen ønskede jeg at lave en Jekyll & Hyde version af et Darwin-biografisk stykke hvor den onde side af Darwins natur er den, som skriver *Arternes Oprindelse*, mens hans gode side modkæmper denne drift. Jeg gennemgik en stribe Jekyll & Hyde- filmatiseringer og indså, at hvis jeg valgte denne fiktion som nøgle til Darwin, ville mit Darwin-stykke komme ind på en kristen problematik med det ondes natur mod det guddommelige i mennesket. At sætte Darwin op mod kristendommen er noget, jeg rent intuitivt ville

undgå, sandsynligvis fordi, det er en overdrevet modsætning. Darwins virkelige ikonoklasme, altså der, hvor han for alvor ændrer vores verden, er da han ændrer menneskets opfattelse af naturen - ikke af Paradisets Have.

Men efter at have opgivet Jekyll & Hyde- forbindelsen blev jeg hængende i victoriansk populærfiktion, som jo har et væld af parallelle gys vedrørende menneske og natur, herunder *Frankenstein* og *Dr. Moreaus Island*.

I stykket blandes biografiske fakta og virkelige personer med fiktion og fiktive figurer. Ud fra hvilke principper har du foretaget din research, og hvordan har du vægtet fordelingen mellem fiktion og fakta?

Mit princip er udelukkende baseret på effekt, en slags Richter-skala læsning. Til *Darwins testamente* læste jeg Hobbes, Rousseau, Leo Strauss, Darwin selv, Janet Browns mammutbiografi om selvsamme, H.G. Wells, Conan Doyle, Wilkie Collins' *Woman in White*, Alan Moore's *Watchmen* og meget andet - og hver gang læsningen gav et udslag, altså forbandt sig subliminalt med hvad jeg ellers læste, så inddrog jeg det i den struktur, jeg forberedte.

Det er måske ikke så meget et princip, som det er at stole blindt på en skjult forbindelse mellem det endnu ikke-eksisterende drama, og så de forhåndenværende byggeklodser evne til at forudbestemme dets indhold og struktur.

Det er svenskerens skyld

Du tager udgangspunkt, ikke i de biografiske detaljer om Darwins personlighed og kærlighedsliv, men snarere i de videnskabelige teorier, som Darwin udviklede. Hvorfor dette fokus på den hårde, naturvidenskabelige teori snarere end på selve mennesket Darwin?

Det hænger sammen med min fascination af genre indenfor teatret, hvor jeg anser det biografiske drama for at være en meget vigtig om end ofte mislykket genre. Det seneste biografiske drama jeg så, før jeg igangsatte Darwin, var det katastrofale *Blanche og Marie* af P.O. Enquist opført på Betty Nansen Teatret. Her demonstrerede dramatiker en fuldstændig mangel på indsigt i samtlige af de videnskabelige personlighedsarbejde, såsom Madame Curie, Sigmund Freud osv. Han brugte faktisk kun deres navne og mytologi til at låne baggrund til et banalt følelsesdrama hvor man igen og igen genkendte P.O. Enquists egne problematikker. Jeg sad rasende og fulgte med i denne lave narcissisme, hvor en moderne

forfatter spejler sig i historiske personer uden at have den mindste respekt for, at hvad de tænkte, måske er udenfor hans rækkevidde. Jeg har ofte oplevet denne ting i biografisk dramatik. At dramatikerne udvælger sig nogle skelsættende personligheder og dernæst laver et drama om deres kærlighedsliv, der minsandten minder om dramatikerens eget. Og jeg satte mig derfor den opgave, at mit Darwinstykke måtte have en dimension af 'hard science', selvfølgelig kolporteret på mit eget amatøragtige niveau. Men ambitionen måtte være der. Måske har jeg bragt for meget med ind. Det er svenskerens skyld.

Dronning Victoria er udover Darwin selv den mest kendte, virkelige person, du har bygget en figur på. Portrættet af hende er til tider lidet flatterende. Er det virkelighedens dronning, du forsøger at skildre?

Nej, Victoria er bygget på andre Victoria-fiktioner, hovedsageligt Alan Moores *From Hell*, en episk Jack the Ripper-tegneserie i hvilken konspirationen går ud på, at Victorias søn Edward havde fået et barn med en prostitueret. Hun afpresser senere kongehuset for penge, hvorfor Dronning Victoria sender sin hofkirurg Dr. Gull ud for at slå hende og hendes kollegaer ihjel. Victoria var en fantastisk skikkelse at skrive, og hvor jeg nok har belastet min Darwin med videnskab og biografisk korrekthed, gav jeg Victoria frihjul ganske enkelt ved at lade mine ældre yndlingsskuespillerinder tale hendes replikker, mens jeg skrev dem.

“

Alle nu til dags ønsker at sige noget politisk, ikke jeg. Folk snakker om politiske dagsordener, politiske loger, politisk kunst minsandten. Men forstår vi egentlig, hvad det politiske overhovedet er? Nej, jeg vil ikke sige noget om det politiske, kun slå fast, at det politiske begynder og ender i vores opfattelse af naturen. Og jeg er naturvidenskabsmand”

Darwin i Darwins testamente

Du har taget udgangspunkt i den del af Darwins teori, der handler om den bedst egnedes overlevelse. I medierne er det for tiden ellers ofte den kristne højrefløjs opgør med Darwins evolutionsteori, der får opmærksomhed. Hvorfor selektionsteorien, der har fået knap så meget opmærksomhed, i hvert fald i de seneste år?

Som sagt, læser jeg Darwins dybe betydning for vores samfund i hans dæmonisering af naturen, eller man kan sige, hans klare blik på naturen - hvilket igen skabte en præcedens for, at mennesket skulle beskyttes fra naturen af staten. Dette skabte i mine øjne grobund for de mastodontiske statsideologier i det 20-århundrede, nazismen, kommunismen og demokratiet. Det er i denne zone, at Darwin er virkelig interessant. Evolutionsteorien og teorien om naturlig selektion er jo både selvstændige OG sammenflettede teorier hos Darwin. Men det er nok den naturlige selektion, der afføder statens frelsesrolle i den postdarwinistiske tidsalder.

Ved hjælp af Darwins selektionsteori stilles der i stykket spørgsmålstejn ved demokratiet. Holder vi i virkeligheden uhensigtsmæssigt liv i mennesker, der som svage planter i en vildtvoksende have ville gå til grunde, hvis ikke samfundet tog hånd om dem? I et velfærds-samfund som det danske, er det et ganske radikalt udsagn at stille spørgsmålstejn ved selv den svagestes ret til at blive hjulpet. Er det nødvendigt at tage den konflikt?

Det er spørgsmålet. Et samfund er vel nødvendigvis baseret på lige dele sandhed og løgn. Victoria plæderer i *Darwins testamente* for, at vi må skjule sandheden for mennesket: Sandheden om, at uligheden blandt mennesker er en naturrens orden, og at enhver politisk modstand mod denne ulighed, går imod naturens orden - og således gør os ufrie, ja, til slaver. Staten må i hendes øjne etablere en løgn om lighed mellem mennesker, altså et paradigmeskift fra natur til stat.

Det er svenskerens skyld

Og jeg er enig med hende. Der er ting, man må lyve om - samtidig er det vigtigt, at en stat kender til sandheden bag løggen. At den der skjuler sandheden, dog kender til den. Og jeg tror godt, man kan forestille sig, at der efter en rum tid pludselig opstår en verden, der har glemt sandheden - i statsdannelsens tjeneste. Og måske er kunsten en af de få dimensioner, hvor mord er tilladt, altså hvor det unævelige kan siges - morderen gå fri? Og det er vigtigt for tankens frihed, at der er et rum tilbage, hvor alt er tilladt, og alt kan tænkes og siges. Samtidig er mit foregående drama *Pinocchios aske* inde på, at kunsten er blevet for magtfuld i den moderne verden til at kunne styre sin frihed. Således bør kunsten tie. Men hvor må man så tale? Forhåbentlig kan mine uenige dramaer, herunder min kommunistiske *Rød Oresti*, til sammen skabe et rum, hvor jeg i det mindste kan tænke og tale.

Darwin var upolitisk i sin fremlæggelse af sine teorier, men de er både dengang og nu blevet brugt som argumenter for forskellige synspunkter. Det fremherskende synspunkt i Darwins testamente må siges at være sjældent set i kulturens, teatrets verden, hvor holdningerne overvejende hører til i den venstreorienterede ende af skalaen. Er det en bevidst provokation?

Jeg anser *Pinocchios aske* og *Darwins testamente* for at være borgerlige, højreorienterede dramaer, der benytter sig af genrens forførende, eskapistiske energier til at besyngende ulighed, undertrykkelse og mørk, destruktiv tanke. Det er vor tids paradoks, at venstrefløjen er blevet en konservativ, bevarende bevægelse mens den amerikanske højrefløj, neokonservatismen, er blevet en forandrende, ødelæggende vilje. Og hvis en af kunstens grundlæggende værdier ER revolutionen, må kunsten dreje skarpt til højre. Dette kunne jeg ikke længere bære efter Darwin, og Aischylos og Cassandra kom mig til hjælp i *Rød Oresti*.

Har vi indrettet vores samfund på en forkert eller forældet måde?

Jeg må her citere Leonard Cohen: 'I've seen the future, it is murder'.

Ved at lade staten kontrollere vores liv og velfærd i så høj grad som den gør, har vi så lagt evolutionen bag os? Og i så fald – hvilke konsekvenser har det?



Da jeg stod her sidst, talte jeg om de to mulige haver i Darwinismens tidsalder: Fornuftens have, hvor en bedre rosentype forsøges skabt gennem udvælgelse og forædling. Og denne haves modsætning: Den vilde natur, hvor ingen indblanding foretages, og naturens love forbliver fremherskende. Anarki. Frihed. Skønhed? Måske, vi har aldrig levet der, så vi ved det ikke”

Darwin i Darwins testamente

Godt spørgsmål, og her har jeg jo kun mig selv at falde tilbage på. For at gå lidt tilbage: Karl Marx ønsker at tilegne *Das Kapital* til Darwin, hvilket Darwin modsætter sig. Adolf Hitler baserer *Mein Kampf* på en personlig opfattelse af en naturlig selektion mellem stater, hvor den stærkeste stat vil vinde. Det vil sige, kommunismen og nazismen deler inspiration fra *Arternes oprindelse* og dens forandring af menneskets plads i naturen. Så har vi velfærdsstaten, der om noget definerer sig i modsætning til ideologierne, og således ubevidst akkumulerer ideologi. Et af de grundlæggende begreber indenfor politisk filosofi er naturretsbegrebet, og lad mig sige, at det samtidigt er et af de sværeste begreber indenfor denne kategori fyldt med niveauer af forståelse. Men et niveau er, at naturen bør være et vedvarende korrektiv til menneskelig politisk adfærd, altså at naturen ejer nogle uopnåelige idea-

ler omkring frihed, lighed og orden som mennesket har i sig, men har meget svært ved at virkelig gøre politisk. Og hvis et samfund er tilstrækkelig ulig naturen, bør og skal det væltes. Darwins teorier ødelægger i mine øjne for altid naturretsbegrebet, idet Darwin river sløret væk fra naturens ideal og afslører et rædselsregime. Herved mister mennesket et revolutionært korrektiv til sin adfærd og er nu prisgivet sig selv. Konsekvensen er de voldsomme ideologier, mennesket nu erstatter naturen med. Og demokrati er ideologi. Således er der en dimension af ufrihed i vores adfærd. Det er tragisk, og det vil kun blive værre, jo mere vores art overtager naturen på denne klode.



Thue Ersted Rasmussen



Lars Høy // Kristine Nørgaard



Theresa Sølvsteen



Arven efter Darwin

Af Mathias Clasen Ph.d.-stipendiat
Afdeling for Engelsk, Aarhus Universitet
Medlem af forsknings- og formidlingsnetværket Darwin i Danmark /
Interdisciplinary Evolutionary Studies, AU

ET NYT VERDENSBILLEDE

Darwins teori om evolution ved naturlig selektion har været provokerende og sprængfarlig siden udgivelsen af *Om arternes oprindelse*. Og det til trods for at det er en af de mest robuste, videnskabelige teorier, vi har. Halvandet hundrede år efter opdagelsen fremstår Darwins udviklingslære som en kendsgerning på linje med tyngdekraften, og beviserne strømmer fortærende ind.

Darwin opdagede ikke evolutionen, han opdagede den mekanisme, der driver udviklingen: naturlig selektion. Og mens oplyste lægfolk og videnskabsmænd i løbet af få årtier blev overbevist om, at evolution finder sted, gik det noget mere trægt med den naturlige selektion. En del af forklaringen er formentlig, at mange ikke kun-

ne bære tanken om at en tilfældig, brutal, umoralsk proces skulle have forårsaget det mangfoldige liv, vi kan se i naturen: at Moder Natur skulle have bloddryppende tænder og klør, for at bruge digteren Tennysons formulering.

Darwins sprængfarlige teori lagde et gammelt, statisk verdensbillede i ruiner og erstattede det med en dynamisk verdensforståelse. Arterne er ikke uforanderlige, gudgivne størrelser. De udvikler sig, nogle uddør, nogle bliver til nye arter, enkelte forandrer sig stort set ikke. Alt levende omkring os er resultatet af naturlig selektion, den kosmiske, upersonlige proces, som i Darwins testamente kaldes en "dybtgående organisatorisk kraft".

NØGNE ABER

Mest provokerende er nok den konsekvens af Darwins teori, at også mennesket er produkt af evolution ved naturlig selektion. Vi er naturvæsener som biller og regnorme, sommerfugle og orkidéer – ikke unikt uforanderlige skabninger i Guds billede. Som Darwin skrev, er "Menneskets og de lavere Dyrs Sjæleevner ikke forskellige i Art, om de end ere yderst forskellige i Grad. En Gradsforskjel, hvor stor den saa er, kan ikke give os Ret til at stille Mennesket i et særligt Rige".

At mennesket blot er et dyr, en 'nøgen abe', kan måske være angstprovokerende. Darwin sagde dog aldrig, at vi nedstammer fra aberne, men kun at vi har en fælles forfader. Og han vidste godt, at mennesket som produkt af evolution var det mest anstødelige i hans teori, så han skrev stort set ikke om mennesket i *Om arternes oprindelse*.

Det blev kun til en enkelt sætning: "I den fjerne Fremtid seer jeg Felter for endnu langt vigtigere Undersøgelser aabne sig. Psykologien vil faa et nyt Grundlag, det nemlig, at enhver sjælelig Evne og Færdighed nødvendigvis maa erhverves lidt efter lidt. Menneskets Oprindelse og dets Historie ville ikke komme til at ligge i et saa dybt Mørke som før." Senere, navnlig i værkerne *Menneskets afstamning* og den ikke-oversatte *The Expression of the Emotions in Man and Animal*, skrev Darwin omfattende om menneskets evolutionære arv og udvikling, og om hvordan ikke kun vores krop, men også vores psykologi er skabt ved gradvis tilpasning.

Darwin åbnede hermed for et forskningsfelt, der ser menneskets psyke som et produkt af stærke, evolutionære kræfter. I dag er evolutionspsykologien et forskningsområde i hastig vækst. Og det giver ofte god mening at se det menneskelige sind som en maskine, der er designet (af evolution) til at løse en række problemer af den slags, som vores evolutionære forfædre typisk stod over for på den østafrikanske savanne. Hvorfor er mange mennesker instinktivt bange for slanger og edderkopper, mens det kræver næsten guddommelig tålmodighed tillige med pædagogisk tæft at lære sine børn, at de skal gå på fortovet og holde fingrene fra stikkontakter? Årsagen er ifølge evolutionspsykologien klar: Der var hverken biler eller strømførende ledninger i det miljø, hvor vores art udvikledes gennem millioner af år. Der var til gengæld både farlige slanger og edderkopper.

Arven efter Darwin

26/27

LITTERATURDARWINISMEN

Den litterære darwinisme, som er et relativt nyt forskningsområde inden for litteraturvidenskab, anskuer litteraturen i et darwinistisk perspektiv. Hvorfor finder vi fiktive fortællinger i alle verdens dokumenterede kulturer – hvorfor er mennesker så vilde med film, romaner, noveller, skuespil? Hvorfor begynder børn spontant og uden instruktion at leve sig ind i fiktive verdener og fortælle selvopfundne historier? I det nytteorienterede, evolutionære perspektiv er det umiddelbart en gåde, hvorfor mennesket synes programmeret til at finde nydelse i noget så nyttesløst som skønlitteratur og teater. Hvor er den overlevelseshæmsende fordel i dét? Var det ikke mere fornuftigt at gå på jagt efter føde og paringsdygtige mager?

En mulig begrundelse er, at fortællinger lærer os om verden og om mennesket, og at de kan skabe orden i den kaotiske verden, der åbenbarer

sig for os. Før psykologien blev en videnskab, var litteraturen og de mundtlige fortællinger vores vigtigste kilde til viden om menneskets psykologi og adfærd. Det kan tænkes, at de af vore forfædre, der holdt af at fortælle og lytte til opdigtede historier, fik en overlevelseshæmsende fordel og videreførte deres litteraturskende gener.

Endnu i dag spiller skrækhistorier en meget væsentlig rolle i populærkulturen. Der er altid en gyser på programmet i den lokale biograf, og horrorromaner kan findes i hobetal i enhver boghandel. Måske hænger det sammen med vores evolutionære arv. Måske er vi, inderst inde, stadig hulemennesker, som gyser af historier om blodtørstige rovdyr – vampyrer og varulve – og ondsindede spøgelser. Genren er i hvert fald ikke ny.

Den gotiske fortælling, som ofte omhandler hjemsogte slotte og dæmoniske begivenheder, havde sin storhedstid i starten af 1800-tallet. Og for to hundrede år siden, samme år som Darwin, fødtes Edgar Allan Poe, en af de mest berømte gysereforfattere, ophavsmand til detektivhistorien og konge af den amerikanske skrækromantik. Der går en lige og bloddryppende linje fra Poe og den gotiske skrækfortælling til Jokum Rohde og *Darwins testamente* – en linje bestrøet med groteske mordere, overjordisk ondskab, rædselsvækkende hemmeligheder, åbnede grave og mishandlede lig.

DARWINS LITTERÆRE BETYDNING

Den darwinistiske dramatiske natur- og menneskeforståelse kom til at spille en væsentlig rolle for mange forfattere og dramatikere på Darwin-tid og efter. Således blev darwinismen og den vi-

denskabelige materialisme en væsentlig motor i 'Det moderne gennembrud' i slutningen af 1800-tallet: kunsten skulle vågne op af sin verdensfjerne, romantiske tornerosesøvn og begynde at forholde sig til den virkelige verden, til dagens politik og til den nye videnskab. På samme måde var darwinismen en vigtig del af den litterære naturalisme omkring århundredeskiftet; her var kunstneren nærmest videnskabsmand og betragtede sine objekter, sine fiktive personer, som i et laboratorium, som produkter af upersonlige naturkræfter, af arveegenskaber og miljø.

Andre forfattere brugte Darwins teori mere bogstaveligt. For eksempel kan Stevensons berømte fortælling om Dr. Jekyll og Mr. Hyde læses som en nyfortolkning af Darwins teori om menneskets dyriske natur, idet Jekyll med en kemisk mikstur frigør sin indre halvdel, Mr. Hyde.

SOCIALDARWINISMEN

I *Darwins testamente* spørger Dronning Victoria, hvem der har skrevet menneskehedens testamente. "Åh Gud," som hun fortvivlet siger, "lad det ikke være Darwin!" Inden for naturvidenskaben er der dog ingen tvivl om, at Darwin havde ret. Halvandet hundrede års forskning har kun bestyrket essensen i hans teori, og han er hædret som en af verdenshistoriens største videnskabsmænd. Ikke desto mindre bliver han jævnligt, blandt andet af religiøse fundamentalister, taget til indtægt for alverdens dårligdomme, fra atomkrig til terror, fra racehygiejne til koncentrationslejre.

Darwins teori lagde et verdensbillede i ruiner og syntes at have konsekvenser for stort set alt,

hvad der er vigtigt for os. Evolutionsteorien blev derfor også forsøgt anvendt inden for politik. Burde der være en kamp for overlevelse og følgende 'social evolution' i samfundet?, spurgte nogle. Burde man måske ikke lade de ringest egnede dø i fred?

Mest berygtet er socialdarwinismen, en pseudovidenskabelig ideologi, der tilskynder ulighed og minimal statsindblanding i samfundet. Da vil de stærkeste trives, og de svageste hurtigt forgå, og således vil de svagestes dårlige egenskaber filtreres ud af det samlede arvemateriale. Samfundet vil da afspejle den blodige kamp, der udspiller sig i naturen: Den moralsløse naturkraft versus den omsorgsfulde stat.

Problematikken er central i *Darwins testamente*: kan naturen bruges som spejl for staten? Det mente Darwin ikke – han tog selv skarpt afstand fra socialdarwinismen. Naturvidenskaben kan fortælle os, hvordan verden hænger sammen: den siger i sig selv ikke noget om, hvordan samfundet skal indrettes. At tro, at man kan udlede, hvordan tingene bør være af det, som er – at det 'naturlige' er godt, alene fordi det er naturligt – kendes i filosofien som en 'naturalistisk fejlslutning'.

Jokum Rohde tager sig en del historiske friheder i *Darwins testamente*, men han påviser samtidig, at Darwins foruroligende opdagelse ikke har mistet sit potentiale til at fyre op under den dramatiske kedel. Og nok kan det være en bekymringsvækkende affære, som i *Darwins Testamente*, men først når man kender tingenes tilstand, kan man gøre noget for at ændre dem.

Niels Ellegaard



Lars Høy



Lars Høy



28/29

DARWINS TESTAMENTE
Af JOKUM ROHDE

Isenesættelse
ANDERS LUNDORPH
Scenografi
JESPER CORNELIUSSEN
Lysdesign
PEDER JACOBSEN
Lyddesign
JEPPE LARRIS

Charles Darwin
JENS ZACHO BÖYE
Dronning Victoria
KAREN-LIS AHRENKIEL
Inspektør Bartholomæus
LARS HØY
Wallace
KIM VEISGAARD
Blomberg
NIELS ELLEGAARD
Chloe Jones
KRISTINE NØRGAARD
Betjent Dag
THUE ERSTED RASMUSSEN*
En blind blomstersælgerske
THERESA SØLVSTEEN*

*3. årselever i scenetjeneste
fra Skuespillerskolen v. Aarhus Teater

Produktionsteam
Forestillingsleder
Claus Mydtskov
Scenen
Lasse Askefrø Christensen
Sufflør
Hanne Wolff Clausen
Marketing
Agnete Krogh
Skuespillerrepræsentant
Niels Ellegaard
Frisør
Jenni Koch
Lyd
Jeppe Larris
Lys
Peder Jacobsen
Malersal
Søren Harder
Skræddersal
Bente Tarp
NIELS ELLEGAARD
Bent Sørensen
Rekvisitør
Viggo Bay
Dramaturg
Louise Rahr Knudsen

Afvikling lyd/lys
Kevin Bavnøj
Frisører
Malene Hassing
Rikke Kirkeby
Påklædere
Lars Ryegaard Rasmussen
Janne Boisen
Lydpraktikant
Ditlev Brinth
Regissørpraktikant
Mia Bredsdorff
Maskør
Haakon Sitwe

Premiere
Aarhus Teater
Studio 04.09.09

Forestillingens varighed
ca. 2 timer og 30 minutter
inkl. pause

Programredaktion
Trine Holm Thomsen
Louise Rahr Knudsen
Agnete Krogh

Foto fra afsluttende prøver
Jan Jul
Program layout
Jørn Moesgård as
Tryk
Ej Graphic A/S

HOVEDSPONSORER

**SPAREKASSEN
KRONJYLLAND**
mere end penge

www.sparkron.dk

**ROYAL
BEER**

www.ceres.dk

MEDIEPARTNER

**MORGENAVISEN
Jyllands-Posten**

www.jp.dk

EVENTSPONSORER

Danske Bank

www.danskebank.dk

Søren Jensen
Rådgivende Ingeniørfirma
www.sj.dk

www.aarhusteater.dk er
udarbejdet af Heyday og ITIDE
i Ajour CMS

KULTURMINISTERIET

Kulturministeriet
støtter Aarhus Teater

AARHUS TEATERS
ERHVERVSKLUB
DELACOUR DANIA
Ej Graphic A/S
Elna og Erik Mariagers Fond
Heyday ApS
Holst, Advokater
Itide A/S
Jyske Bank
Jørn Moesgård as
KPMG
Lindpro
Malermester Erik Dalsgaard A/S
Mangaard Travel Group
Nordea
Nykredit
Post Danmark A/S
Schouw & Co.
Sophies Tøjhus
Spar Nord Bank
Sparbank
Sparekassen Østjylland
Svend Andresen A/S
Aarhus Lokalbank
Aarhus Oliefabriks Fond
for Almene Formål
Århus Stiftstidende

30/31

AARHUS TEATER
SCALA

16. oktober – 14. november

www.aarhusteater.dk

UNDSKYLD
GAMLE,
HVOR FINDER
JEG TIDEN,
KÆRLIGHEDEN
OG DEN GALSKAB
DER SMITTER...?

AF CHRISTIAN LOLLIKE